

UO'K:101.3

Aliyeva Dilbar Valiyevna,
*Alfraganus universiteti "Tillarni o'qitish" markazining
Rus tili va adabiyot o'qituvchisi, v.b. dotsent,
Ijtimoiy- ma'naviy tadqiqotlar instituti
mustaqil izlanuvchisi
ORCID: 0009-0004-0593-1426*

ZAMONAVIY O'ZBEK SHE'RIYATIDA VATANPARVARLIK G'OYALARINING FALSAFIY TAHLILI

Annotatsiya Mazkur maqolada zamonaviy o'zbek she'riyatida vatanparvarlik g'oyalarining badiiy-falsafiy talqini tahlil qilinadi. Tadqiqotda Vatan obrazining zamonaviy she'riyatdagi poetik ifodasi, uning milliy o'zlik, tarixiy xotira, ma'naviy qadriyatlar va inson hayot falsafasi bilan bog'liq jihatlari yoritiladi. Maqolada Rauf Parfi, Iqbol Mirzo, Xurshid Davron, Sayyora To'ychiyeva, Shahlo Ahrorova kabi ijodkorlar she'riyati misolida Vatan tushunchasining turli badiiy-falsafiy qirralari ochib beriladi. Tahlil jarayonida vatanparvarlik g'oyasining shaxsiy kechinmalar, ajdodlar merosi, milliy birlik va kelajak mas'uliyati bilan uyg'unligi tadqiq etiladi. She'riy matnlarda qo'llangan ramziy obrazlar, badiiy tasvir vositalari hamda falsafiy kategoriyalar orqali Vatan mohiyatining teran mazmuni ochiladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy o'zbek she'riyatida Vatan obrazining oddiy mavzu emas, balki inson va jamiyat ma'naviy hayotini aks ettiruvchi muhim poetik-falsafiy kategoriya ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, maqolada vatanparvarlik tushunchasining zamonaviy poetik tafakkurdagi o'zgarishlari, uning ijtimoiy-falsafiy mazmuni va badiiy-estetik xususiyatlari tahlil qilinadi. Shoir-lar ijodida Vatan obrazi orqali insonning ruhiy kechinmalari, milliy qadriyatlarga munosabati hamda tarixiy jarayonlarni anglash imkoniyatlari namoyon bo'lishi aso-slab beriladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy o'zbek she'riyati, vatanparvarlik g'oyalari, Vatan, ona allasi, ilm.

ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ ИДЕЙ ПАТРИОТИЗМА В СОВРЕМЕННОЙ УЗБЕКСКОЙ ПОЭЗИИ

Аннотация В данной статье анализируется художественно-философская интерпретация идей патриотизма в современной узбекской поэзии. В исследовании рассматривается поэтическое воплощение образа Родины в современной поэзии, а также его связь с национальным самосознанием, исторической памятью, духовными ценностями и философией человеческого бытия. На примере поэзии таких представителей современной узбекской литературы, как Рауф Парфи, Икбол Мирзо, Хуршид Даврон, Сайёра Туйчиева, Шахло Ахророва, раскрываются различные художественно-философские

аспекты понятия Родины. В процессе анализа исследуется взаимосвязь идеи патриотизма с личностными переживаниями, наследием предков, национальным единством и ответственностью перед будущим. Посредством символических образов, художественно-изобразительных средств и философских категорий, используемых в поэтических текстах, раскрывается глубокая сущность понятия Родины. Результаты исследования показывают, что в современной узбекской поэзии образ Родины выступает не просто как тематическое направление, а как важная поэтико-философская категория, отражающая духовную жизнь человека и общества. Кроме того, в статье анализируются трансформации понятия патриотизма в современной поэтической мысли, его социально-философское содержание и художественно-эстетические особенности. Обосновывается, что в творчестве поэтов через образ Родины раскрываются внутренний мир человека, его отношение к национальным ценностям, а также возможности осмысления исторических процессов.

Ключевые слова: современная узбекская поэзия, идеи патриотизма, Родина, колыбельная матери, наука.

A PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF PATRIOTIC IDEAS IN CONTEMPORARY UZBEK POETRY

Abstract This article analyzes the artistic and philosophical interpretation of patriotic ideas in contemporary Uzbek poetry. The study explores the poetic representation of the image of the Motherland in modern poetry and examines its connection with national identity, historical memory, spiritual values, and the philosophy of human existence. Using the poetry of such contemporary Uzbek poets as Rauf Parfi, Iqbol Mirzo, Khurshid Davron, Sayyora Tuychieva, and Shahlo Ahrorova as examples, the article reveals various artistic and philosophical dimensions of the concept of the Motherland. The research examines the harmony between the idea of patriotism and personal experiences, the heritage of ancestors, national unity, and responsibility for the future. Through symbolic images, artistic expressive devices, and philosophical categories employed in poetic texts, the profound essence of the concept of the Motherland is revealed. The findings of the study demonstrate that in contemporary Uzbek poetry, the image of the Motherland is not merely a thematic subject but also an important poetic-philosophical category reflecting the spiritual life of individuals and society. The article also analyzes the transformations of the concept of patriotism in contemporary poetic thought, its socio-philosophical content, and artistic-aesthetic characteristics. It is substantiated that through the image of the Motherland, poets reveal human spiritual experiences, attitudes toward national values, and possibilities for comprehending historical processes.

Keywords: contemporary Uzbek poetry, patriotic ideas, Motherland, mother's lullaby, science.

Kirish

XX asr o'zbek she'riyati milliy adabiyot tarixida yangi badiiy tafakkur va estetik qarashlar shakllangan muhim davr sifatida e'tirof etiladi. Mazkur bosqichda she'riyatning rivojlanish jarayoni g'oyaviy yo'nalish, badiiy-estetik tamoyillar hamda poetik izlanishlarning umumiyliigi asosida bir necha adabiy avlodlar faoliyati bilan tavsiflanadi. Adabiyotshunoslikda odatda bu jarayon jadid shoirlari, 1920-yillar, 1960-yillar va 1970-yillar adabiy avlodlari misolida izohlanadi. Har bir avlod o'z davrining ijtimoiy-ma'naviy ehtiyojlari, estetik qarashlari hamda badiiy ifoda usullariga muvofiq shakllanib, o'zbek she'riyatining taraqqiyotiga munosib hissa qo'shgan. Shu bilan birga, ayrim ijodkorlarning adabiy faoliyatini faqat ularning adabiyotga kirib kelgan davri bilan emas, balki ijodiy uslubi, poetik dunyoqarashi va estetik tamoyillari bilan baholash maqsadga muvofiqdir. Shu sababli ba'zi shoirlar xronologik jihatdan boshqa davr vakili bo'lsa-da, badiiy tafakkurining yaqinligi bois muayyan adabiy avlod tarkibida o'rganiladi. Mustaqillik davri o'zbek she'riyati esa milliy adabiyot taraqqiyotining yangi bosqichini boshlab berdi. Bu davr she'riyati mumtoz adabiyot an'analari hamda XX asr o'zbek poeziyasi yaratgan badiiy tajribani zamonaviy estetik tafakkur bilan uyg'unlashtirdi. Natijada

insonning ichki olami, milliy o'zlik, erkinlik, ma'naviy qadriyatlar, borliq va hayot mazmuni kabi falsafiy masalalar she'riyatning yetakchi mavzularidan biriga aylandi. Bunday yangilanishlar o'zbek she'riyatining g'oyaviy ko'lamini va poetik imkoniyatlarini kengaytirib, uning zamonaviy adabiy jarayondagi o'rnini yanada mustahkamladi. [1; 4 b] Bizning nazarimizda, zamonaviy o'zbek she'riyati, avvalo, O'zbekiston mustaqillikka erishgan 1991-yildan boshlab shakllangan yangi adabiy jarayonni qamrab oladi. Ayniqsa, 2016-yildan boshlangan Yangi O'zbekiston davrida yaratilgan she'riy asarlarda milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik g'oyalari, ma'naviy qadriyatlarni ulug'lash hamda inson va jamiyat munosabatlarini yangicha badiiy-falsafiy talqin etish yetakchi yo'nalishlardan biriga aylandi.

Metodologiya.

Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida zamonaviy o'zbek she'riyatida vatanparvarlik g'oyalarining falsafiy mohiyatini ochib berishga xizmat qiluvchi bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Xususan, tarixiy-qiyosiy yondashuv asosida vatanparvarlik konsepsiyasining turli tarixiy bosqichlardagi taraqqiyoti va badiiy talqinidagi o'zgarishlar o'rganildi. Germenevtik tahlil vositasida she'riy matnlarda aks etgan falsafiy mazmun, ramziy obrazlar hamda poetik timsollarning semantik xususiyatlari

sharhlandi. Falsafiy tahlil metodi orqali Vatan, milliy o'zlik, erkinlik, ma'naviyat, fuqarolik mas'uliyati va burch kabi tushunchalarning badiiy ifodasi hamda ularning g'oyaviy mazmuni tadqiq etildi.

Bundan tashqari, qiyosiy-tipologik metod yordamida zamonaviy o'zbek shoirlari ijodida vatanparvarlik g'oyalarining namoyon bo'lishidagi mushtarak va individual jihatlar aniqlandi. Tadqiqotning nazariy xulosalarini asoslashda tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, shuningdek, ilmiy umumlashtirish metodlaridan foydalanilib, olingan natijalar tizimlashtirildi va ilmiy jihatdan umumlashtirildi.

Muhokama.

Har bir fuqaroning o'z Vataniga bo'lgan muhabbati, uni himoya qilishga, rivojlantirishga bo'lgan tayyorligi vatanparvarlik orqali namoyon bo'ladi.[2;39 b] Ayniqsa, yoshlarda, ya'ni 14 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarini [3; 603 b] vatanparvarlik g'oyalarini zamonaviy o'zbek she'rlari orqali yanada rivojlantirish muhim hisoblanadi. Vatan tushunchasi inson tafakkurida, avvalo, ona allasi, bolalik xotiralari, tug'ilib o'sgan maskan va ajdodlar izlari singib ketgan muqaddas zamin timsolida namoyon bo'ladi. Inson uchun ota-bobolari yashagan hudud, ota-onasi bosib o'tgan yo'llar hamda o'zi istiqomat qilayotgan makon Vatan tushunchasining mazmunini tashkil etadi. Aynan "Vatan" tushunchasi

asosida vatanparvarlik g'oyasi shakllanadi.

Vatanparvarlik - bu ona yurtga mehr va sadoqat bilan munosabatda bo'lish, uning qadriyatlarini asrash, ravnaqi uchun xizmat qilish hamda zarur holatlarda uning mustaqilligi va manfaatlari yo'lida fidoyilik ko'rsatish fazilatidir. Inson o'z Vatanining mohiyatini chuqur anglagan sari unda yurtga daxldorlik, mas'uliyat va sadoqat tuyg'ulari shakllanadi. Mazkur tuyg'u esa shaxsni butun hayoti davomida Vatan taraqqiyoti yo'lida faol bo'lishga, ezgu maqsadlar sari intilishga hamda jasorat va fidoyilik namunasini ko'rsatishga undaydi.[4; 66 b]

O'zbek ma'rifatparvarlik harakatining yirik namoyandalardan biri bo'lgan Abdulla Avloniy o'zining "Guliston yoki axloq" asarida xalqni ilm-ma'rifatga intilish, taraqqiyot yo'lida faol harakat qilishga da'vat etadi. Muallif o'z fikrlarida boshqa millat vakillarining ilm olish, bilim egallash yo'lida qilayotgan sa'y-harakatlarini namuna sifatida keltirib, jamiyatni jaholat va sustkashlikdan xalos bo'lishga chorlaydi. Jadidchilik harakati vakillari ham o'z ijodida Vatanga muhabbat, millat taqdiri uchun mas'uliyat, xalqning ma'naviy va ilmiy taraqqiyoti kabi g'oyalarni ilgari surdilar. Xususan, Munavvar qori, Abdulla Qodiriy singari ijodkorlarning asarlarida vatanparvarlik tuyg'usi, milliy uyg'onish va yurt ravnaqi uchun kurash g'oyalari badiiy ifodasini topgan. [4;67 b]

Natijalar.

Zamonaviy o'zbek shoirlardan biri Rauf Parfi she'riyatining asosiy mavzularini shaxs erkinligi, Vatan mustaqilligi, Turkiston va turkiy dunyo birligi g'oyalari tashkil etadi. Filologiya fanlari doktori, professor Numon Rahimjonov "Sakina" kitobiga yozgan so'zboshisida shunday ta'kidlaydi: "U muqaddas turkiy tilda XX asr turkiy xalqlarining abadiy tafakkuri va fojiaiy ruhini ifodalashga bel bog'lagan, bu maqsadiga erishgan jasoratli shoirdir". Rauf Parfi xalqning dardini o'z dardi sifatida his qilgan, xalq bilan birga yashagan va uning iztiroblarini yuragidan o'tkazgan ijodkordir. U go'yo olov ichida kuygan inson kabi ana shu olov haqida she'r bitgan shoir sifatida namoyon bo'ladi.

Shoirning "Vatan haqida Bernd lyentshga maktubim" she'ri:

*Vatan haqida senga, Bernd,
Shu maktubni yozayotgan paytim
Tashqarida qor yog'moqda ezgin-
ezgin,*

*Oppoq-oppoq, lo'ppi-lo'ppi.
Nelarni yog'ar qor?*

*Taxayyul yog'ar. Taxayyul otiga
mingan osmon.*

*Bernd, bunday yashash axir, ko'p
qiyindir balkim.*

*Bernd, balkim xastalagan bizni
bemavrid*

*Yigirmanchi asr, deb nomlangan
og'riq.*

*O'tinaman, balandparvoz so'zlar,
deb o'ylama tag'in,*

*Ehtimol, yechib tashlashimiz
kerakdir qora ro'molini*

dardli xotirotning munug'
boshidan.

Mazkur she'r maktub shaklida yozilgan bo'lib, unda shoir "Bernd" ismli shaxsga o'zining shaxsiy kechinmalari va fikrlarini bayon qiladi. Biroq bu murojaat aslida faqat bir insonga emas, balki butun insoniyatga, ayniqsa tarix va millat taqdiri haqida o'ylaydigan har bir kishiga qaratilgan. Bu yerda Bernd obrazi muayyan tarixiy, mafkuraviy yoki shaxsiy ma'noga ega bo'lishi bilan birga, asl mohiyatda umumlashgan, ramziy va universal timsol sifatida gavdalanadi. She'rda "qor" obrazi inson qalbiga cho'kkan og'riqli xotiralar va iztiroblarning ramzi sifatida talqin qilinadi. Qorning oppoqligi bir qarashda poklik, beg'uborlik va yangi umidlarni anglatgandek tuyuladi. Biroq shoir tasvirida bu oppoq qor oddiy tabiat hodisasi emas, balki o'tmishning og'ir yuklari va ruhiy iztiroblarining timsoli sifatida namoyon bo'ladi. "Nima ustiga yog'moqda qor?" degan savol orqali shoir oppoq qor ortida yashiringan murakkab ruhiy jarayonlarga ishora qiladi. Chunki aslida yog'ayotgan narsa - xayol va tasavvurdir. "Xayol" insonning orzu-umidlari, ichki kechinmalari, kelajak haqidagi tasavvurlari hamda ruhiy olamini ifodalaydi. Osmon obrazi esa bu xayollarning kengligi, inson tafakkurining cheksizligi va boshqa bir ma'naviy olam bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Shoir xayolning osmonga ko'tarilishi orqali inson tafakkurining yuksak maqsadlarga intilishini, shu bilan birga bu jarayonda ichki izlanish

va ruhiy ziddiyatlar mavjudligini ifodalaydi. Mazkur obrazlar inson fikrining chegaralari, hayotiy mulohazalari va iztiroblarini aks ettiradi. She'rdagi XX asr butun insoniyat, xususan, o'zbek xalqi boshidan kechirgan sinovlar, og'riqlar va fojialar davri sifatida tasvirlanadi. Bu asrda jahon miqyosidagi siyosiy-ijtimoiy o'zgarishlar, urushlar, mustamlakachilik jarayonlari va turli ziddiyatlar kuchaydi. Shoir ushbu davrni "dard" deb atash orqali ozodlik va mustaqillik sari bo'lgan murakkab yo'ldagi tarixiy sinovlarni ta'kidlaydi.

Bu dard faqat tashqi ta'sirlar bilangina cheklanmaydi, balki millatning ichki ruhiy holati, iztiroblari, armonlari va ma'naviy og'riqlarini ham o'z ichiga oladi.

Iqbol Mirzo ijodida Vatan mavzusi o'ziga xos badiiy-falsafiy talqin etiladi. "Yurt qo'shig'i" she'ridan parcha:

Bobomning bayti bor
yaproqlaringda,
Momomning tafti bor
chorbog'laringda.
Onamni eslatar rayhoning yurtim,
Dadamning hidi bor
tuproqlaringda.

Shoir Vatan mohiyatini faqat keng tarixiy jarayonlar yoki umumiy tushunchalar asosida emas, balki insonning shaxsiy kechinmalari, oilaviy xotiralari, bolalik taassurotlari va ajdodlar bilan bog'liq ma'naviy rishtalar orqali yoritadi. Uning she'riyatida Vatan inson qalbiga yaqin, mehr va xotiralar bilan uyg'unlashgan muqaddas maskan sifatida gavdalanadi. Vatan

obrazini yaratishda tabiat unsurlarini inson hayoti va xotiralari bilan bog'laydi. Yurt manzaralari orqali ajdodlar merosi, oilaviy qadriyatlar va avlodlar davomiyligi ifodalanadi.[6; 35 b] Tabiatdagi har bir unsur inson xotirasida muayyan ma'naviy ma'noni uyg'otuvchi ramz sifatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan shoir talqinidagi Vatan obrazi geografik hudud doirasidan chiqib, insonning ruhiy olami, oila tarixi va milliy xotirasi bilan chambarchas bog'langan tushunchaga aylanadi. She'rdagi badiiy tasvir vositalari ham Vatan tuyg'usining chuqur falsafiy mazmunini ochishga xizmat qiladi. Tabiat xotirani saqlovchi, inson ruhiyati bilan muloqot qiluvchi tirik obraz sifatida tasvirlanadi. Shoir individual xotira va umumxalq tuyg'usini uyg'unlashtirib, Vatanga muhabbatning teran mohiyatini ochib beradi. Ajdodlar bilan bog'liq timsollar orqali ilm, hikmat va tarixiy davomiylilik; oilaviy obrazlar orqali mehr, baraka, poklik va sadoqat; ona zamin bilan bog'liq tasvirlar orqali esa mustahkamlik, ildiz va ma'naviy kuch g'oyalari ifodalanadi. Shu tariqa Iqbol Mirzo she'riyatida Vatan tushunchasi insonning shaxsiy xotirasi va milliy o'zligini belgilovchi yuksak ma'naviy qadriyat sifatida namoyon bo'ladi.

Shoir Xurshid Davron ijodida O'zbekiston va milliy o'zlik tushunchalariga murojaat qilingan she'rlarni bir qator misollar orqali ko'rsatish mumkin. Shoirning "Ona tilim" she'rida ona

tilining milliy hayot va xalq xotirasidagi beqiyos o'rni alohida ta'kidlanadi:

"Kelib ketdi necha dunyolar,
Kuldi hayot, yig'ladi o'lim.
Sen deb qurbon bo'ldi bobolar,
Ular ketdi, sen qolding, tilim.

Belanchaging uzra Koshg'ariy
Kuylab o'tdi qadim navoni,
Va navqiron yaproqlaringga
Dil qonini berdi Navoiy.

Samarqanddan Bobur ketarkan,
Dilda bo'g'ib hasrat sasini,
Olib ketdi ona yurtidan,
Turkiy tilim, birgina seni." [10]

Muallif ona tili, ya'ni o'zbek tili, Vatan ozodligi yo'lida jon fido qilgan ajdodlar yashagan muqaddas zaminda abadiy yashashini ifodalaydi.

Mazkur she'rdagi Shoir Xurshid Davron buyuk davlat arbobi va shoir, Boburiylar sulolasi asoschisi Zahiriddin Muhammad Bobur siymosiga ham murojaat qiladi. Shoir Boburning Samarqandni tark etib, Hindiston hududida yangi davlat barpo etgani bilan bog'liq tarixiy voqealarni eslatadi. Bobur vatandan uzoqlashgan bo'lsa-da, qalbidagi sog'inchni yashirib, ona tiliga bo'lgan mehrini va sadoqatini saqlab qolganligi badiiy ifodalanadi. She'rdagi ona tilining boqiyiligi hayotning o'tkinchiligi bilan qarama-qarshi qo'yiladi. Shoir inson umri foni ekanini, ko'plab sivilizatsiyalar paydo bo'lib, yo'q bo'lib

ketganini, biroq xalqning tili va ma'naviy merosi avlodlardan avlodlarga yashab kelishini ta'kidlaydi. Shu orqali muallif qarama-qarshilik (antiteza) badiiy usulidan foydalanib, vaqtinchalik hayot va abadiy qadriyatlar o'rtasidagi falsafiy munosabatni ochib beradi. Shoir Xurshid Davron ona tilini turkiy til sifatida tasvirlab, o'zbek tilining umumturkiy madaniy makondagi muhim o'rnini ko'rsatadi. She'rdagi hayot va o'lim, kulgi va yig'i kabi qarama-qarshi tushunchalarning qo'llanishi shoirning falsafiy-badiiy tafakkurini namoyon etadi. Bu obrazlar orqali tarixiy jarayonlar, milliy xotira va inson mavjudligining mazmuni aks ettiriladi.[7]

Shuningdek, zamonaviy o'zbek shoirlaridan biri Sayyora To'ychiyevaning "Yagona Vatanimiz, bitta xalqdirmiz" she'rida Vatan obrazi keng falsafiy mazmun kasb etib, u oddiy geografik hudud emas, balki xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy birligi va kelajakka bo'lgan ishonchini ifodalovchi muqaddas tushuncha sifatida gavdalanadi. Shoir Vatan timsolini tabiat, tarix va insoniy qadriyatlar uyg'unligi asosida tasvirlaydi:

"Ikki daryo poyin o'pgan gul diyor,
Osiyo yuragi bo'lgan shul diyor.
Pok niyat, pok amal, azim
kelajak –
Barchasiga Vatan bo'lgan shul diyor,

Birlishsak shijoat, azmu
shahddirmiz,
Yagona Vatanmiz, bitta
xalqdirimiz". [8]

She'ning dastlabki misrasida keltirilgan "Ikki daryo poyin o'pgan gul diyor" tasviri Vatan obrazining tarixiy va tabiiy asoslarini ifodalaydi. Ikki daryo obrazi, avvalo, yurtning qadimiy sivilizatsiyasi, ajdodlar yashab kelgan muqaddas zamin va hayot manbai ramzi sifatida talqin qilinadi. "Gul diyor" birikmasi esa Vatanning go'zalligi, betakrorligi va inson qalbida uyg'otadigan mehr tuyg'usini ifodalaydi. Shoira bu orqali Vatanga munosabatni oddiy hissiy kechinma emas, balki insonning borliq va hayot haqidagi falsafiy qarashlari bilan bog'liq yuksak tuyg'u sifatida ko'rsatadi.

"Osiyo yuragi bo'lgan shul diyor" misrasida Vatan tushunchasi yanada kengayadi. Bu yerda yurt faqat milliy makon sifatida emas, balki tarixiy jarayonlar, madaniyat va ma'naviyat markazi sifatida talqin qilinadi. "Yurak" obrazi ramziy ma'noda hayot, harakat va ruhiy markaz tushunchalarini anglatadi. Shoira shu orqali Vatan xalq hayotining asosiy manbai, uning ma'naviy tayanchi ekanini ta'kidlaydi.

She'rdagi "Pok niyat, pok amal, azim kelajak" tushunchalari inson va jamiyat taraqqiyotining axloqiy-falsafiy asoslarini ochib beradi. "Pok niyat" insonning ezgulikka yo'naltirilgan ichki dunyosini, "pok amal" esa bu ezgu maqsadlarning amaliy ifodasini bildiradi. "Azim kelajak" obrazi esa xalqning umidi, bunyodkorlik g'oyasi va

taraqqiyot sari intilishini anglatadi. Shoira Vatan ravnaqini faqat hududiy tushuncha bilan emas, balki insonlarning ma'naviy kamoloti va ezgu faoliyati bilan bog'laydi.

"Barchasiga Vatan bo'lgan shul diyor" misrasida esa Vatan inson hayotidagi barcha qadriyatlarning mujassam nuqtasi sifatida namoyon bo'ladi. Bu yerda Vatan - insonning xotirasi, orzulari, mehnati, quvonchi va iztiroblari bilan bog'langan ruhiy makondir. U insonning tashqi yashash joyigina emas, balki uning ma'naviy mavjudligini belgilovchi muhim falsafiy tushunchaga aylanadi.

She'ning yakuniy misralari:

*"Birlishsak shijoat, azmu
shahddirmiz,*

*Yagona Vatanmiz, bitta
xalqdirimiz"* xalq birligi va hamjihatlik g'oyasini ifodalaydi. "Birlik" tushunchasi bu yerda oddiy ijtimoiy munosabat emas, balki millatning kuchi, barqarorligi va kelajagini belgilovchi falsafiy tamoyil sifatida talqin etiladi. "Shijoat" va "azm-u shiddat" insonning faol harakati, maqsad sari qat'iy intilishi va Vatan oldidagi mas'uliyatini anglatadi. Sayyora To'ychiyevaning mazkur she'rida Vatan obrazi tarix, tabiat, inson va jamiyat tushunchalari bilan uyg'un holda yaratilgan. Shoira Vatanparvarlik g'oyasini faqat yurtga bo'lgan muhabbat sifatida emas, balki milliy birlik, ma'naviy poklik, ezgu faoliyat va kelajak uchun mas'uliyat kabi falsafiy kategoriyalar orqali yoritadi. Shu jihatdan she'r zamonaviy o'zbek

she'riyatida Vatan obrazining ijtimoiy-falsafiy mazmunini ochib beruvchi muhim badiiy namuna hisoblanadi.

Shahlo Ahrorovanning "Bunday go'zal yurt qayda bor!" she'rida Vatan obrazi go'zallik, muqaddaslik va inson qalbining ma'naviy tayanchi sifatida falsafiy talqin qilinadi. Shoir a yurt tasvirini oddiy tabiat manzaralari orqali emas, balki insonning Vatanga bo'lgan mehr-muhabbati, daxldorlik hissi va ruhiy olami bilan uyg'un holda ifodalaydi. She'rd a Vatan tushunchasi inson yashaydigan makon sifatida emas, balki uning xotirasi, qadriyatlari, orzu-umidlari va baxti mujassam bo'lgan muqaddas maskan sifatida namoyon bo'ladi.

Shoira she'rd a shunday yozadi:

"Ostonasin o'par ekan chumoli ham,

O'z go'shasin avaylagan har joyda bor.

Dunyo kezib topdingmi, ayt, bunday beka,

Navro'zgina, bunday go'zal yurt qayda bor!" [9]

Mazkur misralarda Vatanga bo'lgan hurmat va e'zoz tuyg'usi tabiatdagi eng kichik mavjudot - "chumoli" obrazi orqali ifodalanagan. "Ostonasin o'par ekan chumoli ham" misrasida jonlantirish (personifikatsiya) san'ati qo'llanib, chumoliga insoniy munosabat va mehr xususiyati beriladi. Bu obraz orqali shoiraning falsafiy qarashi namoyon bo'ladi: Vatanga muhabbat faqat insonning ongli tuyg'usi emas, balki butun borliq bilan bog'liq tabiiy va muqaddas holatdir.

Hatto eng kichik jonzot ham o'z makonini qadrlaydi, uni asraydi va unga sadoqat bilan munosabatda bo'ladi.

"O'z go'shasin avaylagan har joyda bor" misrasi esa inson va makon o'rtasidagi uzviy aloqani anglatadi. Har bir mavjudot uchun o'z yashash joyi aziz va qadrli hisoblanadi. Biroq shoiraning fikricha, Vatan tushunchasi oddiy yashash hududidan kengroq ma'noga ega bo'lib, u insonning ruhiy ildizlari, milliy xotirasi va hayot mazmuni bilan bog'liqdir. Bu jihatdan Vatan insonning tashqi makoni emas, balki uning ichki olamini belgilovchi ma'naviy qadriyatdir.

"Dunyo kezib topdingmi, ayt, bunday beka" misrasida Vatan go'zalligi umuminsoniy mezonlar asosida baholanadi. Shoira yurtni boshqa makonlar bilan qiyoslash orqali uning betakrorligini ta'kidlaydi. "Beka" so'zi mukammallik, butunlik va nuqsonsizlik tushunchalarini ifodalab, Vatanga nisbatan yuksak estetik munosabatni namoyon qiladi. Bu yerda go'zallik faqat tashqi ko'rinish bilan cheklanmay, balki yurtning ma'naviy qiyofasi, undagi mehr-oqibat va insoniy qadriyatlar bilan belgilanadi.

She'ning ikkinchi qismida tabiat obrazlari orqali Vatan go'zalligi yanada kengroq ochib beriladi:

"Kamalakar yarashadi bo'ylariga, Bog'lariga qaytmas bo'lib kelgay bahor.

Oy-yulduzlar raqsga tushar to'ylarida,

Baxti buyuk, bunday go'zal yurt
qayda bor!"

Bu misralarda "kamalak", "bahor", "oy", "yulduz" kabi tabiat timsollari ramziy ma'no kasb etadi. "Kamalak" obrazi rang-baranglik, uyg'unlik va go'zallik ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Shoira bu obraz orqali Vatan hayotidagi rang-baranglik, tinchlik va bunyodkorlik kayfiyatini ifodalaydi. Kamalakning yurt bo'ylariga yarashishi tabiat va inson hayotining uyg'unligini bildiruvchi falsafiy timsoldir. "Bog'lariga qaytmas bo'lib kelgay bahor" misrasida bahor obrazi yangilanish, hayotiy kuch va umid ramzi sifatida qo'llangan. Bahorning kelishi tabiatning uyg'unishini anglatgani kabi, u jamiyat hayotidagi taraqqiyot, yangilanish va kelajakka ishonch timsoli sifatida ham talqin qilinadi. Shoira Vatan taraqqiyotini doimiy yangilanish jarayoni bilan bog'laydi. "Oy-yulduzlar raqsga tushar to'ylarida" misrasida esa koinot va inson hayoti o'rtasidagi poetik uyg'unlik tasvirlangan. Oy va yulduzlarning jonlantirilishi orqali butun borliq Vatan quvonchiga sherik bo'layotgandek tasvirlanadi. Bu holat Vatan baxti va go'zalligi umuminsoniy hamda kosmik uyg'unlik darajasiga ko'tarilganini anglatadi. She'rning yakuniy "Baxti buyuk, bunday go'zal yurt qayda bor!" misrasida esa Vatan obrazi baxt, farovonlik va kelajak umidi bilan bog'lanadi. Shoira uchun yurtning buyukligi nafaqat uning tabiiy go'zalligida, balki unda yashayotgan insonlarning baxti, tinchligi va ma'naviy qadriyatlarida namoyon bo'ladi. Shahlo

Ahrorovanning "Bunday go'zal yurt qayda bor!" she'rida Vatan obrazi estetik va falsafiy jihatdan yuksak darajada ifodalangan. Shoira tabiat manzaralari, ramziy obrazlar va insoniy tuyg'ular uyg'unligi orqali Vatanni muqaddas, betakror va inson qalbida abadiy yashaydigan ma'naviy makon sifatida tasvirlaydi. Ushbu she'rda vatanparvarlik g'oyasi oddiy madh etishdan yuqori ko'tarilib, inson va borliq o'rtasidagi uyg'unlik, milliy o'zlik va hayot mazmuni bilan bog'liq falsafiy tushuncha sifatida talqin qilinadi.

Xulosa.

Zamonaviy o'zbek she'riyatida Vatan obrazi geografik makon doirasidan kengayib, milliy o'zlik, tarixiy xotira, ma'naviy qadriyatlar va insonning ruhiy olami bilan bog'liq falsafiy tushuncha sifatida talqin qilinadi. Tadqiq etilgan she'riy namunalarda vatanparvarlik g'oyasi shaxsiy kechinmalar, ajdodlar merosi, xalq birligi va kelajak mas'uliyati bilan uyg'un holda namoyon bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy shoirlar Vatan obrazini turli poetik vositalar orqali yoritib, unda insonning hayot falsafasi, milliy tafakkuri va ma'naviy qadriyatlarini aks ettiradilar. Vatan tushunchasi bu ijodkorlar talqinida nafaqat muhabbat obyekti, balki insonning borliqni anglashiga xizmat qiluvchi yuksak falsafiy kategoriya sifatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan zamonaviy o'zbek she'riyatida vatanparvarlik g'oyasi milliy ong, ma'naviy birlik va insoniy mas'uliyatni

ifodalovchi muhim badiiy-estetik
tamoyil sifatida baholanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbek zamonaviy she'riyati antologiyasi [Matn]: nazm/to'plovchi va nashrga tayyorlovchi Muhammad Siddiq Rahmatov. - Toshkent: "O'zbekiston nashriyoti", 2022. – 4 b.
2. Aliyeva Dilbar Valiyevna IJTIMOY FAOLLIKDA VATANPARVARLIKNING O'RNI // Alfraganus. 2025. №4 (15). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ijtimoiy-faollikda-vatanparvarlikning-o-rni-1> (дата обращения: 28.07.2026).
3. Aliyeva Dilbar Valiyevna YOSHLAR O'RTASIDA TA'LIMDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHGA IMKON YARATAYOTGAN SAMARALI DAVLAT SIYOSATI // Alfraganus. 2025. №5 (16). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yoshlar-o-rtasida-ta-limda-tadbirkorlikni-rivojlantirishga-imkon-yaratayotgan-samarali-davlat-siyosati-1> (дата обращения: 28.07.2026).
4. Aliyeva Dilbar Valiyevna. (2024). YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA BADIY KITOBNING O'RNI. *PEDAGOGS*, 57(1), 65–67. Retrieved from <https://pedagogs.uz/ped/article/view/1223>
5. Valievna, A. D. (2026). PHILOSOPHICAL INTERPRETATION OF PATRIOTIC IDEAS IN MODERN UZBEK POETRY. *AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE*, 4(1), 80-87.
6. Raxmonov, A. K. (2025). Nosir al-Mutarriziyning "Risalatun fin-nahw" asarida grammatik kategoriya talqini va uning o 'zbek tilshunosligidagi muqobillari. *Ilm-fan muammolari tadqiqotchilar talqinida*, 136-139.
7. Sultanova S.N. (2025). Adabiyotshunoslik va folklorshunoslikning dolzarb muammolari badiiy tarjimaga o'rgatish jarayonida: nazariy va metodik asoslar. Turkiy tillar taraqqiyoti: muammolar va yechimlar" mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari, 498-503.
8. Tajiyeva G.X. *Iqbol Mirzo she'riyatida Vatan obrazining shaxsiy hayot falsafasi bilan bog'lanishi* // Central Asian Journal of Academic Research. – 2025. – Vol. 3, Issue 12, Part 3.
9. Toshmatova, S.A. (2025). The notion of motivation: extrinsic and intrinsic
10. motivation. International conference on multidisciplinary sciences and innovations (ICMSI), 132-134.
11. Toshmatova, S.A. (2024). Exploring Individual-Psychological Approaches to Enhance Motivation among EFL Students. *News of the NUUz*, 1. 208-209
12. YILMAZ, T. (2022). UZBEKISTAN AND NATIONAL IDENTITY IN THE POEMS OF SHOIR XURSHID DEVRAN. *SSD Journal*, 7(34), 67–74.

13. Газиева, М. Т. (2017). The use of ICT in teaching and learning the foreign language to prevail the problems in mixed ability groups. *Молодой ученый*, (51), 269-270.
14. Xujaev, M. (2020). Mahmudkhuja Behbudiy as a leader of jadid reforms. *The Light of Islam*, 3, 39-47.
15. Xujayev, M. I. (2018). THE COVERAGE OF THE PROBLEM OF NATIONALITY AND ITS ROLE ON THE PRESENT DAY IN AHMAD ZAKI VALADI'S WORK. *Мировая наука*, (6 (15)), 61-63.
16. Хужаев, М. И. (2018). АҲМАД ЗАКИ ВАЛИДИЙНИНГ ДИНИЙ-ФАЛСАФИЙ МЕРОСИНИНГ ИЛДИЗЛАРИ. In *Инновационные подходы в современной науке* (pp. 177-182).
17. Khujaev, M. (2024). AHMED ZAKI: ON THE IDEAS OF THE PHILOSOPHY OF HISTORY. *Экономика и социум*, (1 (116)), 235-239.
18. Saparova, D. M. THE ROLE OF HYPERBOLE IN EXPRESSIVE AND CHARACTER-BUILDING FUNCTIONS IN LITERATURE: A CASE STUDY OF MATILDA. *International Journal of Political Sciences and Economics*, 5(4), Germany. 2026. 169-170 <https://doi.org/10.55640/>
19. Кодирова З.З. (2025). Нейролингвистические механизмы восприятия англоязычных аудиоподкастов при формировании навыков аудирования. *Журнал гуманитарных и естественных наук*, 28 [1], 5-14.
20. Oripova S.N. HIKOYA JANRINING BADIY TAKOMILI VA YUZAGA KELISHI Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar No 3(2) 2026 *Filologiya*, 328-332

Internet saytlari:

1. https://uza.uz/oz/posts/bugun-gazetalarni-varaqlaganda_886590 [murojaat qilingan :29.07.2026]
2. <https://kh-davron.uz/kutubxona/uzbek/shahlo-ahrorova-men-bahorni-yaxshikora-man-sherlar.html> [murojaat qilingan :29.07.2026]
3. <https://kh-davron.uz/ijod/sherlar/xurshid-davron-ey-elim-ey-tilim-ey-ona-tup-roq.html>